

технології та стандарти, що забезпечить актуальність та ефективність методик дослідження. Крім того, оновлення методологічної бази товарознавчих досліджень дасть змогу використовувати більш точні та об'єктивні методи дослідження.

Оновлення методологічної бази є невід'ємною складовою процесу постійного покращення якості проведених судових досліджень. Оновлена та адаптована методологічна база дасть змогу підтримувати високі стандарти якості, що важливо для складання повного та об'єктивного висновку судової товарознавчої експертизи та подальшого процесу судочинства.

### **До питання про об'єкти лінгвістичної (семантико-текстуальної) експертизи в умовах війни Росії проти України**

**Сергій Науменко,**

канд. юрид. наук, Сумське відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Суми, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2167-4149>, e-mail: [svhndise@meta.ua](mailto:svhndise@meta.ua)

**Олена Кумеда,**

канд-ка філол. наук, доцент, Сумське відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Суми, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6879-1388>, e-mail: [olenakumeda@gmail.com](mailto:olenakumeda@gmail.com)

*Висвітлено деякі питання семантико-текстуальної експертизи у зв'язку з актуалізацією досліджень писемного мовлення на предмет встановлення інформації, що відповідає ст. 436-2 КК України, зокрема звернуто увагу на проблемні аспекти такого різновиду експертизи, унаочнено окремі підходи лінгвістичного аналізу мовного матеріалу на конкретних прикладах.*

*Ключові слова: висловлювання; лексичний маркер; лінгвістична експертиза; семантика; синтаксема.*

### **On the issue of objects of linguistic (semantic-textual) expertise in the conditions of russia's war against Ukraine** **Sergiy Naumenko, Olena Kumeda**

*Some issues of semantic and textual examination are considered in connection the actualization of research on written speech for the purpose of establishing information that corresponds to Art. 436-2 of the Criminal Code of Ukraine, in particular, attention is paid to the problematic aspects of this type of examination, individual approaches to the linguistic expertise of linguistic material are visualized on specific examples.*

*Keywords: statement, lexical marker, linguistic expertise, semantics, syntactic unit.*

Із початком війни актуалізувалися семантико-текстуальні дослідження писемного мовлення з метою встановлення наявності / відсутності в тексті інформації щодо виправдування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої в 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту; виправдування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України; глорифікації

#### **Перелік джерел посилання**

1. Розрахунок втрати якості непродовольчих товарів у зв'язку з їх зносом та наявністю дефектів: метод. рек. / Київ, 2011. 34 с.
2. Реєстр методик проведення судових експертиз. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/> (дата звернення: 11.03.2023).
3. Методика визначення вартості майна. Харків, 2004. 112 с.
4. Шкала експертних оцінок для визначення ступеня зносу при обстеженні технічного стану машин та обладнання. URL: <https://studfile.net/preview/9099630/page:5/> (дата звернення: 11.03.2023).

осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату в 2014 році тощо (ст. 436-2 КК України [1]).

Зазвичай об'єктом дослідження стають текстові повідомлення, що їх поширюють користувачі соціальних мереж. Однак у полі зору експерта-лінгвіста відповідно до питань, сформульованих у постанові про призначення експертизи, часто опиняються також і різного роду зображення, отже, з'являється ризик вийти за межі компетенції експерта-лінгвіста. Оскільки фотозображення ворожої техніки, військових у формі

рф, символіки країни-агресора, її очільників не є підставою для їхнього повного ототожнення з відповідними об'єктами чи фігурантами, лінгвістичні під час аналізу треба обирати ті мовні засоби, які б знімали питання відповідної ідентифікації, наприклад: «В аналізованому висловлюванні суб'єкта дії унаочнює фотозображення, на якому представлено молодого чоловіка у військовій формі, подібній до форми збройних сил рф».

Потреба встановлення інформації щодо визнання правомірності тимчасової окупації частини території України, а також збройної агресії Російської Федерації проти України, що кореспондує з питаннями права, у координатах судової експертизи не підлягають розв'язанню. Тут експерт керується передусім лексикографічним визначенням слова «правомірний» (який спирається на закони розвитку природи і суспільства, на право; виправданий, не випадковий [2]), семантика якого містить сему 'право', зумовлену структурою слова (містить відповідний компонент право).

Чи не найбільші труднощі для експерта-лінгвіста становить дослідження текстів стенограм, оскільки зафіксоване в них мовлення репрезентує зазвичай розмовно-побутовий стиль, якому властиві такі ознаки, як неповні речення, еліптичні й обірвані конструкції, спонтанність, інколи сумбурність, що зумовлюють ефект недомовленості й провокують дослідника на «видобування» підтекстових смислів, останнє ж неприпустиме в судовій експертизі.

Численні дослідження мовного матеріалу доводять, що аналізоване висловлювання не може містити інформацію про виправдовування й одночасно заперечення збройної агресії російської федерації проти України. Однак зафіксовано репрезентанти текстових повідомлень, що містять синтаксеми, зміст яких протиставляється: «Нету никакой войны в нашей стране, нету. Идёт освобождение нашей территории от нас, и всё»; «У нас в стране проводятся учения... Поэтому никакой войны у нас нету». Це дає підстави для висновку про наявність семантики виправдовування й заперечення в одному висловлюванні.

Серед маніфестантів глорифікації осіб, що здійснюють збройну агресію, привертають увагу молитовно-спонукальні висловлювання («Пошли, Господь, любовь и силу, и Победу в праведной войне!»; «Храни вас Бог, воины Донбасса!»), заклики-прохання молитися («Молитесь за нас, пожалуйста!!!»), оскільки не містять прямих

лексичних маркерів із семантикою прославлення / звеличення («Слава российскому солдату»; «Наши настоящие Герои!» «Низкий поклон тебе!»), однак, поза сумнівами, відбивають ілюкцію схвалення: визнання чіхось дій, вчинків, рішень і т. ін. добрими, правильними; позитивне, доброзичливе ставлення до кого-, чого-небудь; позитивна оцінка, похвала [2, 3]. Так, у синтаксемі «Пошли, Господь, любовь и силу, и Победу в праведной войне!» її вербалізовано за допомогою дієслова наказового способу «пошли», об'єкти ж бажаної дії, до якої спонукає адресант, номіновано лексемами з позитивною семантикою «любовь», «сила», «Победа»; реалізацію цих об'єктів передбачено в площині «праведной войны», тобто справедливої, виправданої. Очевидно, в усіх подібних висловлюваннях семантику схвалення об'єктивують і употужнюють елементи сакральної комунікації («пошли Господь», «храни Бог») — типові елементи конфесійного стилю, що внаслідок високої частотності вживання стали трафаретними формулами в розмовному стилі, а також у публіцистиці.

Поза компетенцією експерта-лінгвіста розв'язання питань, пов'язаних із аналізом текстового матеріалу, що є показаннями свідків розмов, які містять інформацію щодо виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році тощо. Будь-які показання свідків становлять собою тексти, що не відбивають первинного мовлення, натомість є переказуванням від третьої особи, тож такі тексти не можуть бути достовірним джерелом інформації.

Практика встановлення інформації, що відповідає ст. 436-2 КК України, є відносно новою, тому лінгвістичні (семантико-текстуальні) дослідження такого характеру формують концептуально важливі експертні підходи для напрацювання виваженого науково-методологічного підґрунтя в означеному напрямі судово-експертної діяльності.

#### Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.03.2023).
2. Академічний тлумачний словник української мови: В 11 т. 1970—1980. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 13.03.2023).
3. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ, 2000. 480 с.